

LUDWIG ANGERER, UNUL DIN PRIMII FOTOGRAFI AI BUCUREȘTILOR

de MARGARETA SAVIN

Alături de urme arheologice și de izvoare scrise, fotografia poate constitui material ajutător pentru cunoașterea istoriei.

Patrimoniul M.I.B. cuprinde printre alte colecții și un bogat material fotografic. Din acest vast material documentar face parte și un lot de fotografii Angerer. Alături de fotografii care au aparținut și altor meșteri locali, mica colecție Angerer constituie un document valoros. În cadrul acestei colecții, există un grup executate în 1856, în timpul războiului Crimeei de către Ludwig Angerer, un fotograf din armata imperială austriacă condusă de Coronini.

El a fotografiat aspecte din Bucureștii mijlocului sec. al XIX-lea, fie din pasiune pentru meserie, fie la cererea autorităților austriace din București.

Aceste materiale prezintă un interes deosebit nu numai pentru că din ele putem reconstitui în vremea modernă imaginea orașului capitală la mijlocul secolului trecut.

Importanța lor rezidă în primul rând, în faptul că sînt printre cele mai vechi fotografii cu aspecte din Bucureștii de atunci. În imaginile lui Angerer sînt locuri și construcții importante pentru istoria edilitară și urbanistică a orașului, întrucît ele sînt astăzi dispărute.

Prin bunăvoința Arhivei de Stat și Arhivei Militare din Viena¹⁾ am putut stabili o serie de date biografice în legătură cu Ludwig Angerer.

Născut în 1827 la Malatzka în Ungaria, Ludwig Angerer a studiat la Pressburg (Cehoslovacia) și Pesta.

Din 1848, timp de circa doi ani, a servit la Pesta ca ajutor de farmacist. La 23 de ani își ia licența în farmacie acordîndu-i-se titlul universitar de „magister“. Funcționează apoi, cîțiva ani, (1850—1854) ca farmacist la Viena și Graz. De la 13 martie 1854 face parte din cadrele armatei și este încadrat temporar ca farmacist militar la Regia Militară

¹⁾ Adresa nr. 45.293/31.X.1967.

a medicamentelor. Repartizat trupelor care au ocupat Principatele Dunărene în timpul războiului Crimeei, pe Ludwig Angerer îl găsim în 1856, în București, ca farmacist militar la farmacia provizorie cezaro-creească nr. 14 și în 1857 la Spitalul militar (de campanie) al acestor trupe de ocupație. După retragerea austriecilor (martie 1857) și închiderea spitalului, Ludwig Angerer este din aprilie 1857 la Viena, la garnizoana cezaro-crăiască a Spitalului nr. 2. Din noiembrie același an e numit la Comandamentul Militar al medicamentelor, unde stă numai câteva luni, căci la cerere i se aprobă demisia din armată (13 aprilie 1858).

Retragerea din armată, a fost determinată de pasiunea pe care o avea față de noua lui preocupare, manifestată încă de pe cind se afla în București. Dedicîndu-se cu pasiune artei fotografice Ludwig Angerer nu este numai unul din primii fotografi ai orașului București, ci și cel mai bun fotograf al Vienei. Astfel, în 24 decembrie 1860 i se conferă titlul de fotograf al curții imperiale.

În cei doi ani cît a stat la București, după ce își îndeplinea îndatoririle lui militare și de farmacist, Ludwig Angerer devenea în timpul liber, fotograf. În această calitate, el a dovedit, prin pasiunea lui pentru această nouă meserie, care, în treacăt, fie zis era destul de nouă pentru toată lumea — nu numai reale însușiri ce se cer unui bun fotograf, — dar și un foarte dezvoltat spirit de observație și simț estetic, știind să-și aleagă subiectele nu numai după ineditul, pitorescul sau frumusețea lor ci și după importanța lor. Așa fiind, Ludwig Angerer nu s-a mulțumit să fotografieze din București numai vederi panoramice sau numai clădirile mai însemnate, ci, în același timp, el și-a îndreptat obiectivul și spre cartierul comercial, prinzînd momente din piețele sau ulițele comerciale bucureștene de o indiscutabilă valoare documentară. De asemenea, în fotografiile lui Angerer, găsim și multe clădiri sau instituții de seamă din trecutul orașului care nu ni s-au păstrat din alte fotografii.

Unul din obiectivele care l-au atras îndeosebi, a fost Dîmbovița ²⁾ — care a jucat un rol deosebit atît în viața orașenilor cît și pentru peisajul urbanistic al orașului. Apa Dîmboviței a fost și o sursă sigură de apă potabilă pentru bucureșteni. La începutul secolului al XVIII-lea, Anton Maria Del Chiaro, secretarul florentin a lui C. Brîncoveanu, o considera „leggere et salubre“ adică ușoară și sănătoasă. Prin meandrele ei avea nenumărate ostroave care dădeau orașului, la malurile ei, un aspect plăcut și o atmosferă răcoroasă în timpul verii, — iar din punct de vedere economic a contribuit, prin morile instalate pe malurile ei, la satisfacerea nevoilor alimentare ale orașului. În același timp însă, Dîmbovița a fost și o calamitate pentru oraș din cauză că pornind tumultuosă de la izvoarele ei montane, în fiecare primăvară se revărsa furioasă prin mahalalele megieșe, provocînd locuitorilor nenumărate pagube și

2) Fototeca M.I.B. nr. 52.580/32.059 ; 52.582/32.061.

Fig. 1 — Piața de flori cu cafenea

supărări. Aceleași mori împiedicau curgerea ei normală. De aceea, în 1865 morile de pe Dîmbovița au fost desființate printr-un decret al lui Mihail Kogălniceanu. Valoarea fotografiei — constă în aceea că ne înfățișează Dîmbovița înainte de canalizare cu clădiri care mai păstrează elemente orientale în arhitectura lor și lucru cu totul nou — existența unui pod de piatră — semn al continuei modernizări.

Urbanizarea și sistematizarea orașului începută în perioada Regulamentului Organic trebuia să stea și mai departe în atenția autorităților de stat. Dar evenimentele politice care au urmat, au împiedicat pentru un timp continuarea operei de modernizare a orașului sub toate aspectele lui. La 1856, orașul era destul de întins cu clădiri mici dar și cu adevărate palate, fie domnești, boierești — fie instituții publice. Străzile sînt pavate cu piatră de rîu. Însă, nu e mai puțin adevărat, că în aceste imagini panoramice orașul apare cu o înfățișare măreață, prin mulțimea bisericilor și mănăstirilor, a instituțiilor de stat, a curților boierești etc. Dacă în 1856, de cînd datează fotografiile lui Angerer, în București erau și case cu 1—2 etaje, așa cum reiese din aceste imagini, după această dată, încep să se construiască clădiri cu mai multe etaje — Hotelul Fieschi din Șelari 7, construit în 1858, este un început în această privință. În sfîrșit, panoramicele lui Angerer³⁾ ne descoperă un oraș cu

³⁾ Fototeca M. I. B. nr. inv. 52.567/32.046 ; 52.572/32.051 ; 52.579/32.058.

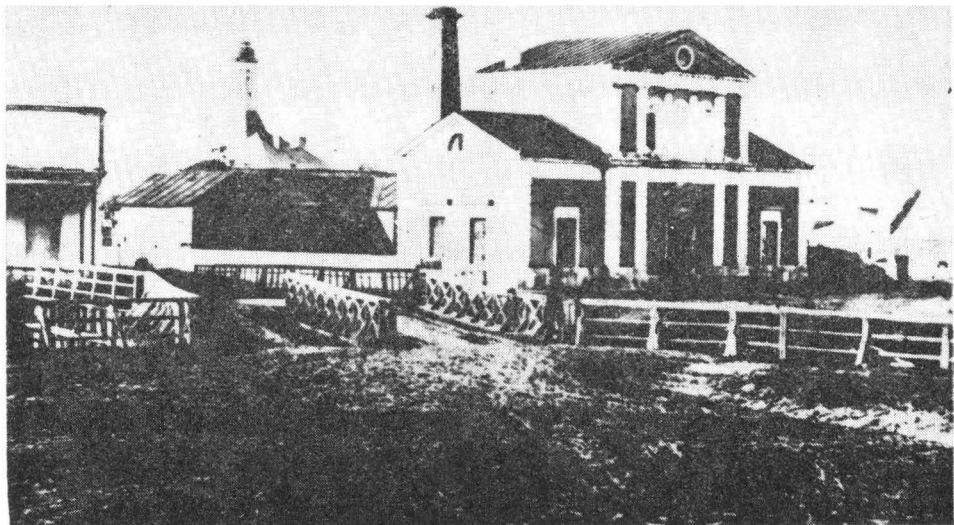

Fig. 2 — Casa Apelor

numeroase grădini și spații verzi care parcă se prelungește în natura înconjurătoare.

Cum era și de așteptat pentru un fotograf care știe să-și aleagă „subiectele“, Cișmigiul⁴⁾ a făcut și el parte din obiectivele lui Angerer. Încă din timpul domniei lui Gheorghe Bibescu (1842—1848) au existat preocupări în legătură cu amenajarea terenului, care constituia de la Mănăstirea Sărindar spre Cotroceni proprietate a neguțătorului Dura, pe care se afla un lac. Secarea acestuia se va discuta chiar în perioada regulamentară, pe la 1830. Însă amenajarea parcului s-a făcut mai târziu după Revoluția de la 1848, în timpul domniei lui Barbu Știrbei (1849—1856) de către peisagistul Mayer. De aici și numele inițial al acestui parc, grădina lui Știrbei Vodă.⁵⁾

Imaginile luate de Ludwig Angerer ne arată un Cișmigiu cu un lac curățat, cu alei frumos trasate și cu spații verzi dar neplantate. Ele au o deosebită valoare documentară pentru că ne arată Cișmigiul la începuturile lui de amenajare și înfrumusețare, scoțind în relief efortul susținut, depus de-a lungul decenilor pentru ca această grădină din mijlocul orașului să poată deveni ceea ce este astăzi.

Există însă în fotografiile lui Angerer un grup care merită o importanță deosebită prin unicitatea imaginilor pe care ni le redă.

Alegându-și ca subiect Piața de Flori de exemplu, fotograful surprinde pe peliculă, în primul plan și o clădire în stil oriental,⁶⁾ care după

⁴⁾ *Ibidem*, nr. inv. 52.568/32.047.

⁵⁾ *Bulletinul Oficial* Nr. 10, din 3 februarie 1856, p. 1 și N. Iorga, *Istoria Bucureștilor*, ed. 1939, p. 290.

⁶⁾ Fototeca M. I. B., nr. inv. 10.792/362.

Fig. 3 — Podul Mogoșoaiei în Piața Teatrului Național la 1856

toate probabilitățile era o cafenea. Avem astfel o imagine rară, dacă ținem seama că aceste cafenele roiau îndeosebi, în jurul curții domnești în vecinătatea imediată a căreia se afla Piața de Flori.

În altă imagine a cartierului comercial ⁷⁾ ne este redată o stradă ale cărei clădiri au fațade în stil atât oriental cât și în linie occidentală. Sint prezentate și vechi magazine de modă — croitoria Klenk. ⁸⁾

O altă fotografie este aceea a Hanului Manuc. Ridicat la 1808, pe terenurile ce au aparținut Curții Vechi ne este bine cunoscut din descrieri și desene. Imaginea hanului realizată de Angerer este una dintre cele mai interesante din punct de vedere documentar, pentru că-i surprinde starea în care se afla la 1856. Deși ne aflăm la începutul celei de a doua jumătăți a sec. XIX, hanul nu prezintă două rânduri de prispe cu colonade și balustradă — așa cum apare în desenele lui Bouquet (1841) și Lancelot (1860). Prin aceasta, fotografia în discuție, rămâne singura de acest fel și plasează unele modificări (adăugarea unui nou rând de prispe) aduse clădirii.

De asemenea, prezența unor foișoare de foc ne este atestată documentar de o altă imagine a lui Angerer. Orașul București, care a avut atîta de suferit din cauza nenumăratelor incendii, a avut nevoie de foișoare înalte pentru a putea fi observate la timp.

⁷⁾ Fototeca M. I. B., nr. inv. 52.570/32.049 ; 52.571/32.050.

⁸⁾ N. Iorga, *op. cit.*, p. 292.

Fig. 4 — Casa Meitani

Unul dintre acesta a fost cel din apropierea Podului Mihai Vodă, în spatele Casei Apelor⁹⁾, surprins în imaginea lui Angerer. Din aceeași perioadă — mijlocul secolului XIX — este cunoscut încă un foisor, acela din turnul Colței.

Casa Apelor, inaugurată în 1847, este cunoscută și dintr-o vedere a orașului la 1848 de Stoeckler și din planurile orașului de la 1852 și 1856 sub numele de Machina Fântînilor. Se afla cuprinsă între ulița Mihai Vodă și strada Poliției.

De o remarcabilă importanță pentru cunoașterea trecutului edilitar al Capitalei, rămîne imaginea lui Angerer care înfățișează Podul Mogoșoaiei în Piața Teatrului Național, la 1856.¹⁰⁾ În primul plan se aflau renumitele case Bossel care cuprindeau: sală de spectacole¹¹⁾ camere de închiriat¹²⁾, la parter era librăria lui C. A. Rosetti, deschisă la 1846 și loc de întruniri politice progresiste, cunoscuta spișerie „La Fortuna“ a lui A. Steege,¹³⁾ redacția ziarului Anunțătorul Român 1858, 1859, locuința lui Pantazi Ghica¹⁴⁾ fratele memorialistului Ion Ghica. În dreapta

9) Fototeca M. I. B. nr 52.583/32.062

10) *Ibidem*, nr. inv. 52.565 32.044.

11) *Anunțătorul Român*, 27 martie 1857, p. 4.

12) *Ibidem*, 14 martie 1859, p. 4. vezi și planul Jung, 1856.

13) *Suplimentul Anunțătorului Român*, nr. 9, 29 ianuarie 1858. *Pagini din trecutul farmaciei românești*, Buc., 1967, p. 80, 81.

14) *Anunțătorul Român*, 2 iulie 1858, p. 4.

caselor Bossel, era clădirea unde se tipărea ziarul „L'Independance Roumaine“. La stînga caselor Bossel, se afla atelierul fotografic al lui Carol Popp de Szathmary (1812—1888) pictor, grafician și fotograf artistic. În extrema dreaptă, poarta Pașa Kapuși, a reședinței domnești a lui Caragea Vodă. De altfel singura imagine a acestei porți domnești, rămîne cea realizată de Angerer.

În spatele clădirilor de pe Podul Mogoșoaiei, lucru interesant — mănăstirea Sf. Sava — în chiliile căreia a funcționat școala condusă de Gheorghe Lazăr. Școala de la Sf. Sava o întîlnim în afară de Angerer, doar într-o fotografie a lui Szathmary. În fund stînga, turnul Colței și în fața lui, casa Suțu, actualul sediu M.I.B.

Tot Angerer ne-a lăsat și imaginea casei Meitani.¹⁵⁾ Se afla pe Podul Mogoșoaiei, pe locul ocupat astăzi de magazinul Victoria și Miliția Capitalei. Casa Meitani a fost reședința generalului Kiselev între 1829—1834, probabil sediul unui stab al armatei austriace de sub comanda feld-mareșalului Coronini, între 1854—1857, localul școlii militare, instalată aici în anii 1855—1856. După 1866, această casă a fost sediul Prefecturii Poliției Capitalei.

* * *

Iată cum fotografiile Angerer ne-au permis reconstituirea fidelă a unor realități edilitar-urbanistice caracteristice orașului la mijlocul secolului trecut și care nu au ajuns pînă la noi din cauze obiective.

R E S U M E

L'article concerne les plus anciennes collections de photographies — originales et copies — des dépôts du M. I. B. Les données d'ordre biographique sur le photographe Angerer et quelques considérations historiques complètent les divers aspects moins connus du Bucarest du XIX-ème siècle.

¹⁵⁾ Fototeca M. I. B. nr. inv. 52.585 32.064 ; N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, p. 76. Vezi și reclama magazinului Friț Herfort în *Anunțatorul Român*, 11 noiembrie 1859, p. 4